

Tomasz Sowiński

Polityka regionalna Unii Europejskiej : wybrane zagadnienia (cz. 2, regiony)

Studia Gdańskie. Wizje i rzeczywistość 4, 64-87

2007

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Tomasz Sowiński*

Polityka regionalna Unii Europejskiej. Wybrane zagadnienia (część 2 – regiony)

Polityka regionalna Unii Europejskiej w ostatnich latach nabrała znacznego przyspieszenia. Liczne rozwiązania zgłaszane od wielu lat weszły w życie w stopniu częstokroć większym, niż postulowali to ich inicjatorzy. Posądzeni w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych ubiegłego stulecia o hołdowanie utopijnym ideom, a co najmniej o przedstawianie nierealnych propozycji, okazali się wizjonerami przyszłej, czyli obecnej Europy regionów. Dzisiaj zbieramy w dwójnasób owoce pracy Paula H. Speeka czy Jacques'a Delors'a.

Komitet Regionów, wspierający między innymi rozwój transportu, komunikacji, ochrony środowiska, Fundusz Spójności, umożliwiający wsparcie tych działań, oraz niedawno powołany urząd Komisarza do spraw Regionów to trzy filary unijnej polityki regionalnej wspierającej rozwój i znaczenie regionów w państwach członkowskich, jak też w samej Unii Europejskiej. Całość owego regionalnego portalu do Unii Europejskiej zwieńczają, opierając się na wspomnianych trzech filarach, regiony państw członkowskich. Chcąc scharakteryzować regionalizm w Unii Europejskiej, stajemy przed niezwykle trudnym zadaniem spowodowanym znacznymi różnicami w rozwiązaniach prawnych, organizacyjnych, administracyjnych, kompetencyjnych, ustrojowych i tym podobnych, dotyczących regionów.

Dodatkowe zamieszanie powoduje zgłoszenie przez państwa członkowskie do NUTS¹ instytucji częstokroć nieistniejących, a stworzonych administracyjnie tylko na potrzeby statystyki lub z innych, najczęściej pragmatycznych powodów. Nie ułatwia to właściwego rozeznania w rzeczywistym stanie regionalizacji naszego

---

* Dr Tomasz Sowiński, Gdańska Wyższa Szkoła Humanistyczna, ul. Biskupia 24 b, 80-875 Gdańsk, e-mail: sowinski.gwsh@wp.pl.

¹ M. Kozak, A. Pyszkowski, R. Szewczyk, *The Nomenclature of Territorial Units for Statistics – Nomenklatura Jednostek Terytorialnych do celów Statystycznych*. [W:] *Słownik Rozwoju Regionalnego*. Warszawa 1997. Szerzej na temat NUTS patrz: T. Sowiński, *Polityka regionalna Unii Europejskiej. Wybrane zagadnienia*. „Studia Gdańskie. Wizje i rzeczywistość” Gdańsk 2006, t. III, ss. 23–42.

kontynentu i jego usamorządowienia. Pogłębia ten stan niezwykle różnorodne nazewnictwo zarówno regionów, jak i innych jednostek podziału terytorialnego, często zupełnie nieodpowiadające sobie w ramach poszczególnych państw. To, co w jednym państwie jest regionem, w innym jest dystryktem, hrabstwem, okręgiem, a to, co w kilku państwach ma podobną nazwę, w rzeczywistości odgrywa tam zupełnie inną rolę, ma inne kompetencje bądź jest tylko sztucznym, administracyjnym tworem na potrzeby NUTS².

W takich realiach nie można oprzeć się na określonym modelu regionu istniejącego czy choćby preferowanego w Unii Europejskiej. Jest to trudne przede wszystkim z tego powodu, że go po prostu nie ma. Ową trudność pogłębia brak w dorobku prawnym UE obowiązujących rozwiązań prawnych regulujących status regionu. Nieśmiałą próbą usystematyzowania i określenia rodzajów regionów, jak również wzajemnych relacji pomiędzy nimi, podjętą przez administrację unijną, było wprowadzenie NUTS. Wprawdzie znaczenie NUTS jest więcej niż tylko statystyczne, ale jego charakter i zastosowanie nie wykraczają poza funkcje porządkujące i pomocnicze. Jest to jednak niewątpliwie krok w kierunku uporządkowania statusu regionów w UE, określenia jasnych relacji między nimi, a co za tym idzie, także przynajmniej ram ich preferowanego wyglądu, statusu i zakresu kompetencji jako jednostki administracyjnej. Na razie nie pozostaje nam nic innego, jak znajomość rodzajów i statusu regionów dla każdego z państw UE oddzielnie; znajomość NUTS, która dla praktycznego funkcjonowania regionów i kształtowania relacji pomiędzy Komisją Europejską a regionami w poszczególnych państwach UE jest także bardzo przydatna³. Pozostaje zatem poznać wszystkie regiony Unii Europejskiej, gdyż tak jedynie można uzyskać wiedzę, która pozwoli zarysować obraz regionalnej Europy.

Polityka regionalna Unii Europejskiej ulega nieustannym zmianom. Na szczęście można je bez wątpienia określić jako rozwój myśli regionalnej służącej wzmocnieniu statusu, roli i znaczenia regionów. Z tego też powodu wydaje się zasadne, aby przedstawić regiony piętnastu państw tak zwanej starej Unii. Wpisują się one po części w rozwój myśli i polityki regionalnej Unii Europejskiej. Z drugiej strony można zaobserwować liczne mankamenty, niespójności, brak jednolitej koncepcji i wizji regionu zarówno w Unii Europejskiej, jak i w samych państwach członkowskich. Wciąż niezakończona kwestia usankcjonowania NUTS jako strukturalno-organizacyjnego wzoru dla regionów unie-możliwia ujednoczenie podziału administracyjnego lub choćby jego jednolitą interpretację dla poszczególnych państw członkowskich, a przez to i dla całej Unii Europejskiej.

Jeśli nie udało się do tej pory wypracować jednolitej wizji regionu w „starej” Unii, to czego można oczekiwać po dwunastu nowych państwach, które w za-

---

² T. Sowiński, *Regiony w wybranych państwach członkowskich Unii Europejskiej*. [W:] *Regiony*. Pod red. Z. Brodeckiego. Warszawa 2005, seria „Acquis Communautaire”, s. 71.

³ T. Sowiński, *Polityka regionalna Unii Europejskiej...*, dz. cyt., s. 41.

sadzie nie mogą się wzorować na żadnym z piętnastu wspomnianych państw? Państwa te będą się starały przystosować się do NUTS bądź stosować – wedle uznania, tradycji, potrzeb czy pragmatyki – swoje własne rozwiązania, pogłębiając jeszcze bardziej swoisty chaos panujący pod tym względem w Unii Europejskiej.

Ciekawym rozwiązaniem jest, w moim przekonaniu, model Polski, na którym już wzorują się niektóre państwa, zwłaszcza państwa Europy Środkowej. Polska nie tylko względnie przejrzysto rozwiązała problem statusu, kompetencji i organizacji regionów (województw), ale dodatkowo, jako jedno z nielicznych państw Unii Europejskiej, jednocześnie wcieliła w życie istotną część Europejskiej Karty Samorządu Terytorialnego⁴, łącząc w miarę umiejętnie dwie wizje: regionalizmu i samorządności. Z tego też powodu przedstawienie regionów polskich na tle regionów „starej” Unii, w podobnym ujęciu, może być ciekawym przyczynkiem do dalszych rozważań, ale i spojrzenia przez pryzmat regionów Unii Europejskiej na regiony polskie.

Regiony na tle specyfiki państw członkowskich

Chcąc poznać, a zwłaszcza porównać regiony występujące w poszczególnych państwach członkowskich, musimy ukazać je w odpowiedniej perspektywie: państwa, w którym się znajdują, innych państw i ich regionów, różnych form organizowania się regionów, mających wspomagać wykonanie powierzonych im zadań publicznych i realizację ich misji społecznej oraz służyć tym celom. Relacje między państwem a regionem mogą kształtować się na wiele sposobów. W Unii Europejskiej nie ma jednolitego modelu kształtowania się takich relacji, podobnie jak nie ma jednolitego modelu regionu. Nie ma też definicji, która odpowiadałaby ogromnej różnorodności jednostek w UE⁵. Są państwa, w których niezwykle trudno wyróżnić region (Luksemburg), ale są i takie, w których funkcjonuje kilka rodzajów regionów (np. Niemcy). Ogólnie relacje między państwem a regionem wynikają przede wszystkim ze specyfiki państwa i jego ustroju⁶.

Najpierw zostanie zbadane umiejscowienie regionów w konkretnych państwach, ze wskazaniem ich prawno-organizacyjnej specyfiki, mającej znaczenie dla wykształcenia określonego modelu regionalizmu. Posłużą temu informacje zawarte w tabelicy 1.

---

⁴ Europejska Karta Samorządu Terytorialnego (EKST), sporządzona w Strasburgu 15 października 1985 roku, została przez Polskę przyjęta w całości, Dz.U. nr 124, poz. 607 z 25 listopada 1994 roku.

⁵ I. Pietrzyk, *Polityka regionalna Unii Europejskiej i regiony w państwach członkowskich*. Warszawa 2003, s. 213.

⁶ T. Sowiński, *Regiony w wybranych relacjach funkcjonalnych*. [W:] *Regiony*, dz. cyt., s. 68.

Tablica 1. Regiony na tle specyfiki ustroju, kultury i statystyki państw członkowskich

Kraj	Ustrój	Język	Obszar w tys. km ²	Ludność w mln.	Liczba regionów
Królestwo Belgii	federacja o trójpoziomym podziale władzy: – centralny, – regionalny, – wspólnotowy	francuski, flamandzki	30,518	10,242	3+3 3 regiony, 3 wspólnoty językowe
Królestwo Danii	monarchia konstytucyjna	duński	43,070	5,3	1 – cały kraj
Królestwo Hiszpańskie	monarchia konstytucyjna	hiszpański kataloński, galicyjski baskijski	504,8	39,2	17 <i>comunidades autonomas</i>
Królestwo Holandii (Niderlandów)	monarchia konstytucyjna	holenderski, fryzyjski	41,5	15,4	12
Królestwo Szwecji	monarchia konstytucyjna	szwedzki, lapoński, fiński	449,793	8,9	30
Republika Austrii	republika związkowa	niemiecki	83,858	8,82	9
Republika Federalna Niemiec	republika federacyjna	niemiecki	357,021	82	38
Republika Finlandii	republika	fiński, szwedzki, lapoński	338,13	5,1	27
Republika Francuska	republika	francuski, baskijski, bretoński, kataloński i inne	551,5	58	26
Republika Grecji	republika	grecki	131,99	10,5	13
Republika Irlandii	republika	irlandzki, angielski	70,283	3,6	1 – cały kraj
Republika Portugalii	republika	portugalski	91,949	10,5	7
Republika Włoska	republika	włoski	301,27	57,6	20
Wielkie Księstwo Luksemburg	monarchia konstytucyjna	luksemburski, francuski, niemiecki	2,586	0,412	1 – cały kraj
Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej	monarchia parlamentarna	angielski walijski, szkocki (galicki), irlandzki, celtycki	244,1	59,1	4
POLSKA	republika	polski	312,683	38,18	16

Źródło: opracowanie własne na podstawie: K. Głąbicka, M. Grewiński, *Europejska Polityka Regionalna*. Warszawa 2003; I. Pietrzyk, *Polityka Regionalna Unii Europejskiej i regiony w państwach członkowskich*. Warszawa 2003; T. Sowiński, *Regiony w wybranych państwach członkowskich*. [W:] *Regiony*. Pod red. Z. Brodeckiego. Warszawa 2005, seria „Acquis Communautaire”; <http://www.poland.gov.pl/Informacje,wstepne,42.html>, http://www.stat.gov.pl/dane_spol-gosp/ludnosc/lud_wedlug_plci/30_VI_04/t1.xls.

Na podstawie danych zawartych w tablicy 1 można wyciągnąć kilka podstawowych wniosków:

1. Państwa członkowskie Unii Europejskiej cechuje wielość ustrojów i form organizacyjnych.
2. Liczne państwa UE charakteryzuje różnorodność kulturowa, narodowościowa i językowa.
3. W poszczególnych państwach członkowskich występują znaczne różnice w wielkości terytorium i liczbie ludności.
4. Liczba regionów w poszczególnych państwach członkowskich Unii Europejskiej jest bardzo zróżnicowana i nie można zauważyć zależności czy proporcji względem powierzchni poszczególnych państw czy liczby ludności je zamieszkującej.

Jeżeli można coś zauważyć w poszczególnych państwach członkowskich Unii Europejskiej, to w istocie brak podobieństw czy prawidłowości, które byłyby wspólne, właściwe idei regionalizmu bądź by do takich właściwości dążyły.

Regiony państw członkowskich Unii Europejskiej wobec siebie

Istotne znaczenie ma ukazanie regionów we wzajemnej relacji przez porównanie dotyczących ich podstawowych danych statystycznych, umiejscowienie w strukturze administracyjnej kraju, w którym się znajdują, poszerzone o ich związłą charakterystykę. Ze względu na znaczną różnorodność regionów występujących w państwach członkowskich Unii Europejskiej, a nawet istnienie różnych jednostek podziału terytorialnego o charakterze: regionu, subregionu, regionu samorządowego, obszaru administracyjnego podziału państwa i tym podobnych na obszarze poszczególnych państw, konieczne jest wybranie określonych jednostek podziału terytorialnego. Powinny one z jednej strony być porównywalne ze sobą, niezależnie od państwa, w którym się znajdują (w większości przypadków odpowiadają one NUTS II), ale z drugiej strony pełnić funkcję regionu wewnątrz danego państwa i w ramach jego specyfiki.

Służy temu zestawienie zawarte w tablicy 2.

Na podstawie danych zawartych w tablicy 2 można wyciągnąć kilka podstawowych wniosków:

1. Potwierdzają się wnioski z tablicy 1, dotyczące między innymi:
  - wielości form organizacyjnych, która cechuje państwa członkowskie Unii Europejskiej, oraz ich podziału administracyjnego, a w jego ramach także regionów,
  - znacznych różnic w wielkości terytorium i liczbie ludności występujących w poszczególnych państwach członkowskich (dotyczą także ich regionów),
  - liczby regionów w poszczególnych państwach członkowskich Unii Europejskiej, która jest bardzo zróżnicowana i nie można zauważyć zależności czy proporcji względem powierzchni poszczególnych państw czy liczby ludności je zamieszkującej.

Tablica 2. Zestawienie specyficznych cech i charakterystyki regionów w poszczególnych państwach członkowskich Unii Europejskiej wobec siebie

Kraj	Liczba regionów	Liczba regionów w NUTS II	Średni obszar regionu w tys. km ²	Średnia ludność regionu w mln	Podział administracyjny	Charakterystyka regionów
Królestwo Belgii	3+3	10 prowincji	3,2	1,08	3 regiony, 3 wspólnoty językowe, 10 prowincji, 43 okręgi, 589 gmin	5 prowincji jest flamandzkich i 5 walońskich. Wybory do władz prowincji, wspólnot i gmin są bezpośrednie. W Belgii jednocześnie funkcjonuje sześć rządów: państwowy (federalny), trzy regionalne (stołeczny-Bruksela, flamandzki i waloński) i dwa wspólnotowe (frankofoński i germanofoński). Wspólnoty i regiony samodzielnie reprezentują swoje interesy na forum Rady UE, w zakresie swoich wyłącznych kompetencji. Posiadają także konstytucyjne prawo do zawierania traktatów międzynarodowych w sprawach im podlegających. Polityka regionalna w pełni spoczywa w ich gestii, ale muszą też zapewnić środki na jej realizację.
Królestwo Danii	1 cały kraj	1 – cały kraj + 15 województw w NUTS III	*2,6	*0,302	*14 okręgów (województw), 2 obszary metropolitalne na prawach okręgów	* W kompetencjach regionów znajdują się: strategia, planowanie przestrzenne, ochrona środowiska, sprawy społeczne, budowa i utrzymanie dróg, transport publiczny. Dania posiada 2 terytoria zamorskie: Grenlandię i Wyspy Owcze. Mają one znaczną autonomię. Posiadają parlament, rząd, własne flagi oraz kompetencje w zakresie samodzielnego prowadzenia polityki gospodarczej. Oba terytoria wypowiedziały się przeciwko członkostwu w UE i odmiennie niż Dania do niej nie należą. Wybory do władz okręgów i terytoriów zamorskich są bezpośrednie.
Królestwo Hiszpańskie	17 <i>comunidades autonomas</i>	17	32	2,24	7 wspólnot autonomicznych, 17 regionów, 52 prowincje, 8 077 gmin, 2 terytoria zamorskie: Ceuta, Melilla	Wszystkie regiony posiadają autonomiczne rządy. Uprawnienia terytoriów zamorskich są większe. Na wszystkich szczeblach samorządu władze pochodzą z wyborów powszechnych. W bezpośrednich wyborach wybiera się prezydentów regionów. Systematycznie zwiększa się ilość środków własnych w budżetach regionów, przede wszystkim przez zwiększanie ich udziału w podatkach. Stosunki z UE reguluje umowa zawarta między wspólnotami a państwem, ustalająca wzajemne zależności, których zróżnicowanie jest powiązane z kompetencjami poszczególnych regionów. W celu wypracowania wspólnego stanowiska regionów w sprawach UE została także powołana specjalna komisja Senatu ds. wspólnot autonomicznych.

Republika Federalna Niemiec	Republika Austrii	Królestwo Szwecji	Królestwo Holandii (Niderlandów)
38	9	30	12
38**	9	8	12 prowincji
22,3	3,2	112,448 (bez miast)	3,46
5,06	0,895	1,483	1,32
16 landów, 38 okręgów-powiatów (Regierungsbezirke), 445 powiatów (Kreise), 117 miast na prawach powiatu, 16 176 gmin	9 landów, 99 dystryktów, 2351 gmin	8 regionów, 23 województwa, 1 miasto na prawach powiatu, 286 gmin	4 makroregiony (landsdelen), 12 prowincji, 40 COROP, 672 gminy, 2 terytoria zamorskie
Landy są krajami związkowymi i one są też głównym podmiotem polityki regionalnej. Landy faktycznie pełnią funkcję regionów, gdyż podane do NUTS II okręgi powiatów są jednostką techniczną, niemającą praktycznych kompetencji o charakterze regionalnym. Landy mają własne parlamenty, rządy wykonujące na ich terytorium wszelkie zadania państwa z wyjątkiem zastrzeżonych do kompetencji rządu federalnego.	Region jest tożsamy z landem. Ma własną konstytucję, parlament i rząd, któremu przewodni wybierany przez ów parlament gubernator, sprawujący także część kompetencji państwa w landzie. Rząd federalny ma prawo weta wobec prawa stanowionego przez parlament landu, a prezydent Austrii może odwołać gubernatora. Władze wybierane są w wyborach bezpośrednich. Region-land jest organem wykonawczym austriackiej konstytucji federalnej. Kompetencje własne posiada w wąskim zakresie.	Charakteryzując regiony, należy raczej mówić o województwach (zgłoszone do NUTS III), które pogrupowano w 4 regiony, dodając Göteborg i Sztokholm (zgłoszone do NUTS II). Województwa są uprawnione do ściągania podatków. Prowadzą służbę zdrowia, edukację, kulturę, turystykę i mieszkalnictwo. Dbają o rozwój społeczno-gospodarczy, wspierając gminy. W województwach i gminach władze pochodzą z wyborów powszechnych. Regiony mają ponadto za zadanie zwiększyć szanse zdobycia zatrudnienia, dostępu do świadczeń socjalnych. Ich wpasowanie w NUTS II ma dodatkowo zwiększyć szansę zdobycia środków pomocowych. Sprawy związane z polityką regionalną pozostają w gestii państwa.	Władze prowincji sprawują kontrolę nad samorządami. Kompetencje niezbyt znaczące. Duży udział budżetu państwa w finansach lokalnych (ok. 60%) powoduje też duże uzależnienie samorządów od władz centralnych. W prowincjach władze uchwałodawcze pochodzą z wyborów, natomiast władza wykonawcza reprezentuje władze centralne. Komisarzy królewskich stojących na czele prowincji, np. burmistrzów przewodzących gminom, mianuje rząd po konsultacji z odpowiednimi radami. Są oni przed nimi odpowiedzialni, ale nie mogą one ich odwołać.

Republika Irlandii	Republika Grecji	Republika Francuska	Republika Finlandii
1 cały kraj	13	26	27
1 – cały kraj	13	26	6 prowincji
17,6	9,7	24,6	24,6
0,899	0,781	2,25	0,855
8 regionów planistycznych, 4 prowincje, 26 hrabstw, 5 miast na prawach hrabstw, 84 gminy	4 makroregiony, 13 regionów, 51 departamentów (<i>uomos</i>), 150 <i>eparchies</i> , 5921 gmin (<i>dimos</i>)	9 departamentów, 26 regionów rządowo-samorządowych, 100 departamentów, 36 664 gminy	2 makroregiony, 6 prowincji, 19 regionów, 88 związków międzygminnych, 455 gmin
Znaczenie regionów i władz lokalnych jest minimalne. Całą politykę regionalną zgodnie z polityką państwa prowadzi rząd. Samorządność jest umocowana ustawowo, nie ma jej w konstytucji. W Irlandii podejście jest wyjątkowo centralistyczne, zarówno w sprawach kompetencji wewnętrznych, jak i relacji z UE. Praktycznie każde działanie na poziomie lokalnym wymaga aprobaty odpowiednich organów władzy centralnej, ze ścisłą kontrolą finansów na czele.	Region jest strukturą administracji państwowej z sekretarzem regionu, mianowanym na wniosek rządu przez prezydenta, na czele. Ów sekretarz pełni także funkcję przewodniczącego rady regionu. Polityka regionalna jest sterowana przez władze centralne zgodnie z jego polityką gospodarczą. Samorząd funkcjonuje na dwóch szczeblach: w gminach i usamorzędowanych departamentach z radami i prefektem wybieranymi w powszechnych wyborach. Na szczeblu departamentu funkcjonuje także władza centralna reprezentowana przez dyrektora departamentu mianowanego przez ministra spraw wewnętrznych.	22 regiony kontynentalne i 4 zamorskie (Gujana, Gwadelupa, Marynika, Réunion). Kompetencje rozłożone są na władze samorządowe i rządowe w terenie. Samorząd zajmuje się planowaniem przestrzennym i strategią rozwoju społeczno-gospodarczego. Władze regionów (także departamentów i gmin) pochodzą z bezpośrednich wyborów. Administracją kieruje prefekt, który we współpracy z samorządami opracowuje programy regionalne zgłaszane do UE. Główną rolę odgrywa DATAR i prefekci regionów.	Komitet administracyjny prowincji ma kompetencje w zakresie bezpieczeństwa, spraw społecznych, edukacji, kultury, ochrony środowiska, rolnictwa, przemysłu i handlu oraz utrzymania dróg i kanałów. Tylko w jednej prowincji, na Wyspach Alandzkich, mających autonomię, władze pochodzą z wyborów bezpośrednich. Na czele pozostałych prowincji będących szczeblem administracji państwowej stoją gubernatorzy mianowani przez prezydenta. Samorząd terytorialny w zasadzie funkcjonuje jedynie w gminach. Tworzą one także obligatoryjnie 19 regionów, którymi zarządzają rady pochodzące z wyborów pośrednich, to jest delegowanych przez gminy znajdujące się w ich granicach. Większą praktyczną rolę odgrywa 88 rad municypalnych utworzonych przez gminy z własnej inicjatywy.

Wielkie Księstwo Luksemburg	Republika Włoska	Republika Portugalii
1 cały kraj	20	7
1 cały kraj	20	7
0,862	15	10,15
0,1373	2,9	1,4
12 kantonów, 118 gmin	11 grup regionów, 20 regionów, 103 prowincje, 8100 gmin	Kraj, 2 regiony autonomiczne (wyspy), 5 regionów administracyjnych, 30 grup gmin, 305 gmin, 4208 parafii (cywilnych)
Znaczenie i kompetencje samorządu są niewielkie, przede wszystkim ze względu na niewielki obszar Księstwa oraz niewielką liczbę obywateli. Jak na wielkość państwa nawet liczba gmin wydaje się olbrzymia, co oznacza, że mają one zupełnie inny charakter niż przeciętnie spotykane gminy w innych państwach.	15 regionów o statusie zwykłym i 5 regionów o statusie specjalnym (Sardynia, Sycylia, Dolina Aosty, Trydent Gorna-Adyga, Friuli-Wenecja Julijska). Włochy są państwem silnie scentralizowanym, a kompetencje słabych finansowo regionów nie są duże. Większe kompetencje przyznano regionom o statusie specjalnym. Każdy region ma wybieraną na 5 lat radę, która wybiera organ wykonawczy. Podstawowym zadaniem regionu jest dbałość o rozwój gospodarczy, rolnictwo, turystykę. Region zajmuje się planowaniem przestrzennym, usługami społecznymi i kulturalnymi. Jego decyzje nie mogą być sprzeczne z interesem kraju. Władze wszystkich szczebli samorządu pochodzą z wyborów bezpośrednich. Nad działalnością legislacyjną regionów w imieniu państwa kontrolę jurysdykcyjną sprawują komisarze rządowi, których siedziby mieszczą się w stolicach regionów.	Regiony są wydzielone w sposób administracyjny, aby móc lepiej prowadzić politykę spójną z polityką regionalną UE oraz wyrównywać poziom społeczno-gospodarczy między poszczególnymi częściami kraju. W praktyce rzeczywisty podział terytorialny rozpoczyna się na poziomie dystryktu mającego silną władzę samorządową. Gubernator sprawuje urząd w imieniu państwa. Zgłoszono jednak do NUTS układ nieodzwierciedlający rzeczywistego podziału kraju. W ramach 7 regionów z NUTS II tylko 2 regiony zamorskie: Azory i Madera mają częściową autonomię – odrębny parlament i rząd upełnomocniony w sprawach lokalnych – natomiast regiony planistyczne nigdy nie osiągnęły planowanego statusu, co potwierdziło referendum z 1998 roku, niewyrażające zgody na regionalizację państwa. 18 dystryktów stanowi jedynie niższy szczebel administracji państwowej. W ramach polityki regionalnej UE Portugalie reprezentuje Ministerstwo Planowania i Administracji Terytorialnej, a bezpośrednio sprawami tymi zajmuje się podległa mu jednostka: Dyrekcja Generalna Rozwoju Regionalnego.

<p>POLSKA</p>	<p>Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej</p>
<p>16</p>	<p>4</p>
<p>16</p>	<p>35</p>
<p>19,54</p>	<p>60,7</p>
<p>2,39</p>	<p>14,5</p>
<p>16 regionów województw, powiaty, 2498 gmin</p>	<p>4 regiony quasi-państwowe, 72 hrabstwa, 485 dystryktów, 11 095 wspólnot lokalnych</p>
<p>Konstytucyjną podstawową jednostką samorządu terytorialnego jest gmina. Powiaty, jako średni szczebel samorządu i województwa o charakterze, a zwłaszcza ambicjach regionalnych, zostały utworzone na mocy ustawowej. Województwo samorządowe ma własne kompetencje w wielu dziedzinach oraz obowiązek sporządzenia strategii spójnej ze strategią państwa, ale uwzględniającej specyfikę danego regionu. W realizacji strategii łącznie z podziałem środków państwowych i z Unii Europejskiej na jej realizację władze regionu odgrywają zasadniczą rolę, przewodząc komitetowi sterującemu i pośrednicząc w przekazywaniu środków. To one są partnerem wobec rządu, który w większości przypadków reprezentuje wojewoda stojący na czele rządowej administracji zespolonej i niezespolonej w terenie nadzorującej legalność działania samorządu terytorialnego wszystkich szczebli.</p>	<p>Określenie zakresu kompetencji brytyjskich regionów jest praktycznie niemożliwe, gdyż Wielka Brytania nie ma podobnych do nich struktur administracyjnych. Jedyną czytelną i funkcjonującą jednostką są gminy o bardzo różnym statusie. Tworzą one związki w celu zarządzania policją, strażą pożarną i pogotowiem. W Wielkiej Brytanii zapoczątkowano w 1995 roku działania zmierzające do utworzenia jednego szczebla samorządu terytorialnego mającego zastąpić obecne zróżnicowane struktury samorządowe. Bardziej czytelny niż podział administracyjny jest podział na regiony-państwa. To przede wszystkim podział historyczno-narodowościowy. Każde państwo Zjednoczonego Królestwa (poza Anglią) posiada swój parlament i rząd o określonych kompetencjach. Wielka Brytania w zakresie regionalnym prowadzi scentralizowaną politykę wobec UE, a zgłoszenia w ramach NUTS są wynikiem pragmatyzmu nastawionego na pozyskanie możliwie największych środków strukturalnych.</p>

Źródło: opracowanie własne na podstawie: K. Głąbicka, M. Grewiński, *dz. cyt.*; I. Pietrzyk, *dz. cyt.*; T. Sowiński, *Regiony w wybranych państwach członkowskich, dz. cyt.*; <http://www.poland.gov.pl/Informacje,wstepne,42.html>; http://www.stat.gov.pl/dane_spol-gosp/ludnosc/lud_wedlug_plci/30_VI_04/t1.xls.

2. Status, zakres kompetencji, stopień samodzielności, samorządność regionów w poszczególnych państwach członkowskich Unii Europejskiej są tak różnorodne, że w istocie nieporównywalne.
3. Charakterystyczne cechy unijnych regionów wynikają przede wszystkim ze specyfiki państwa, w którym się znajdują.
4. Trudno byłoby wskazać kierunek oraz wspólne cechy, do których mogłyby dążyć rozwiązania mające na celu znalezienie wspólnego modelu regionu.

Regiony w „starej” Unii Europejskiej i w Polsce

Wnioski wynikające z wcześniejszych zestawień całkowicie potwierdzają tezę postawioną we wstępie niniejszego artykułu: trzeba poznać wszystkie regiony Unii Europejskiej, gdyż tak jedynie można uzyskać wiedzę, na podstawie której podejmie się próbę narysowania obrazu regionalnej Europy. Uśrednione dane zawarte w tablicy 2 zostaną poniżej przedstawione w szesnastu tablicach ukazujących regiony z poszczególnych państw członkowskich „starej” Unii Europejskiej i Polski.

Tak oto przedstawia się obraz regionalnej Europy z całą różnorodnością nazewnictwa, wielkości, ilości, gęstości zaludnienia i niepodobieństwa do siebie. W pełni potwierdza on tezę zawartą w zdaniu kończącym pierwszą część artykułu *Polityka regionalna Unii Europejskiej. Wybrane zagadnienia*, iż możemy traktować regiony w UE jako jeden z przykładów, że „unijność” wcale nie musi oznaczać ujednolicenia⁷.

1. Królestwo Belgii

Tablica 3. Regiony-prowincje – belgijskie

Region*	Powierzchnia w tys. km ²	Ludność w mln
Antwerpia	2,87	1,61
Brabancja	3,36	2,25
Flandria Zachodnia	3,13	1,11
Flandria Wschodnia	2,98	1,34
Hainaut	3,79	1,28
Liege	3,86	1,01
Limburgia	2,42	0,76
Luksemburgia	4,44	0,24
Namur	3,67	0,43
Bruksela – stolica	0,94	0,88

* Prowincja

Źródło: K. Głąbicka, M. Grewiński, *dz. cyt.*, s. 164 i T. Sowiński, *Regiony w wybranych państwach członkowskich*, *dz. cyt.*, s. 73.

⁷ T. Sowiński, *Polityka...*, *dz. cyt.*, s. 41.

2. Królestwo Danii

Tablica 4. Regiony – duńskie

Region	Powierzchnia w tys. km ²	Ludność w mln
Københavns Kommune	0,089	0,499
Frederiksberg Kommune	0,009	0,368
Københavns Amt	0,528	0,615
Frederiksberg Amt	1,347	0,091
Roskilde Amt	0,891	0,233
Vestsjællands	2,983	0,297
Storstrøms	3,398	0,259
Borholms Amt	0,588	0,044
Fyns Amt	3,486	0,472
Sønderjylland	3,939	0,253
Ribe Amt	3,131	0,224
Vejle Amt	2,996	0,349
Ringkøbing Amt	4,854	0,274
Arhus Amt	4,561	0,641
Viborg Amt	4,123	0,234
Nordjyllands Amt	6,173	0,495
Faerøerne	1,399	0,047
Grenlandia	2175,600	0,056

Źródło: K. Głąbicka, M. Grewiński, *dz. cyt.*, s. 166. i T. Sowiński, *Regiony w wybranych państwach członkowskich*, *dz. cyt.*, s. 74.

3. Królestwo Hiszpańskie

Tablica 5. Regiony – hiszpańskie

Region	Powierzchnia w tys. km ²	Ludność w mln
Andaluzja	87,3	6,9
Aragonia	47,7	1,2
Asturia	10,6	1,1
Baleary	5,1	0,8
Baskonia	7,3	2,2
Comunidad de Madrid	8,9	4,9
Extremadura	41,6	1,1
Galicja	29,4	2,7
Kantabria	5,3	0,5
Kastylia La Mancha	79	1,7
Kastylia Y Leon	94,2	2,5
Katalonia	31,9	6,0
La Rioja	30	0,13
Navarra	10,4	0,52
Region de Murcia	26,2	0,31
Walencja	23,3	3,8
Wyspy Kanaryjskie	7,3	1,6

Źródło: *Main regional indicators, summary of main Findings*. European Commission, DG XVI. Brussels 2000; K. Głąbicka, M. Grewiński, *dz. cyt.*, ss. 175/176; T. Sowiński, *Regiony w wybranych państwach członkowskich*, *dz. cyt.*, s. 78.

4. Królestwo Holandii (Niderlandów)

Tablica 6. Regiony – holenderskie

Region	Powierzchnia w tys. km ²	Ludność w mln
Drenthe	2,64	0,47
Flevoland	1,42	0,32
Fryzja	3,35	0,62
Gelderland (Geldria)	4,98	1,9
Groningen	2,34	0,56
Limburgia	2,15	1,1
Overijssel	3,33	1,1
Południowa Holandia	2,82	3,4
Północna Brabancja	4,92	2,4
Północna Holandia	2,67	2,5
Utrecht	1,39	1,1
Zelandia	1,79	0,37

Źródło: *Main regional indicators...*, dz. cyt.; K. Głąbicka, M. Grewiński, dz. cyt., s. 177; T. Sowiński, *Regiony w wybranych państwach członkowskich*, dz. cyt., s. 79; http://pl.wikipedia.org/wiki/Holandia#Podzia.C5.82_administracyjny

5. Królestwo Szwecji

Tablica 7. Regiony* – szwedzkie

Region	Powierzchnia w tys. km ²	Ludność w mln
Blekinge	28,31	0,15
Dalarnas	27,89	0,28
Gavleborgs	17,96	0,28
Gotland	3,11	0,06
Hallands	5,27	0,28
Jamtlands	49,35	0,13
Jonkopings	10,26	0,33
Kalmar	10,99	0,24
Kronobergs	8,33	0,18
Norrbottnens	98,67	0,25
Orebro	8,32	0,27
Ostergotlands	10,35	0,41
Skane	10,46	1,10
Sodermanlands	5,92	0,26
Sztokholm	5,81	1,80
Uppsala	6,85	0,29
Varmlands	17,39	0,27
Vasterbottens	55,23	0,25
Vasternorrlands	21,48	0,24
Vastmanlands	6,13	0,26
Vastra Gotlands	23,15	1,50

* województwa – NUTS III

Źródło: *Main regional indicators...*, dz. cyt.; K. Głąbicka, M. Grewiński, dz. cyt., s. 184; T. Sowiński, *Regiony w wybranych państwach członkowskich*, dz. cyt., s. 83.

6. Republika Austrii

Tablica 8. Regiony – austriackie

Region	Powierzchnia w tys. km ²	Ludność w mln.
Austria Dolna	19,17	1,5
Austria Górna	11,98	1,4
Burgenland	3,97	0,28
Karyntia	9,53	0,56
Salzburg	7,15	0,51
Styria	16,39	1,2
Tyrol	12,65	0,66
Vorarlberg	2,60	0,34
Wiedeń	0,42	1,6

Źródło: K. Głąbicka, M. Grewiński, *dz. cyt.*, s. 162; T. Sowiński, *Regiony w wybranych państwach członkowskich, dz. cyt.*, s. 72.

7. Republika Federalna Niemiec

Tablica 9. Regiony-landy – niemieckie

Region	Powierzchnia w tys. km ²	Ludność w mln
Badenia-Wirtembergia	35,8	10,3
Bawaria	70,5	11,9
Berlin	0,9	3,5
Brandenburgia	29,5	2,5
Brema	0,4	0,7
Hamburg	0,8	1,7
Hesja	21,1	6,0
Maklenburgia-Przedmorze	23,4	1,8
Dolna Saksonia	47,4	7,7
Nadrenia-Palatynat	19,9	3,4
Północna Westfalia	34,1	17,8
Saara	2,6	1,1
Saksonia	18,4	4,6
Saksonia-Anhalt	20,4	2,8
Szlezwik-Holsztyn	15,7	2,7
Turyngia	16,2	2,5

Źródło: *Main regional indicators...*, *dz. cyt.*; K. Głąbicka, M. Grewiński, *dz. cyt.*, s. 181; T. Sowiński, *Regiony w wybranych państwach członkowskich, dz. cyt.*, s. 81.

8. Republika Finlandii

Tablica 10. Regiony – fińskie

Region	Powierzchnia w tys. km ²	Ludność w mln
Aland (Wyspy Alandzkie)	1,5	0,025
Lappi (Laponia)	98,9	0,202
Oulu	61,6	0,451
Etela-Suomen	23,2	1,6
Ita-Suomen	63,2	0,650
Lansi-Suomen	88,5	2,2

Źródło: K. Głąbicka, M. Grewiński, *dz. cyt.*, s. 168; T. Sowiński, *Regiony w wybranych państwach członkowskich, dz. cyt.*, s. 75.

9. Republika Francuska

Tablica 11. Regiony – francuskie

Region	Powierzchnia w tys. km ²	Ludność w mln
Alzacja	8,3	1,6
Akwitania	41,3	3,0
Bretania	27,2	2,9
Burgundia	31,6	1,6
Centralny	39,2	2,4
Franche-Comté	16,2	1,1
Ile-de-France	12,0	10,6
Langwedocja-Roussillon	27,4	2,1
Limousin	16,0	0,72
Lotaryngia	23,5	2,3
Środkowe Pireneje	45,3	2,4
Nord-Pas-de-Calais	12,4	4,0
Normandia Dolna	17,6	1,4
Normandia Górna	12,3	1,7
Owernia	26,0	1,3
Krainy nad Loarą	32,1	3,1
Pikardia	19,4	1,8
Poitou-Charentes	25,8	1,6
Prowansja-Alpy-Lazurowe Wybrzeże	31,4	4,3
Rodan-Alpy	43,7	5,3
Szampania-Ardeny	25,6	1,3
Korsyka	8,7	0,25
Gwadelupa	1,8	0,4
Gujana	91,0	0,1
Martynika	1,1	0,37
Réunion	2,5	0,63

Źródło: I. Pietrzyk, *dz. cyt.*, s. 129; K. Głąbicka, M. Grewiński, *dz. cyt.*, s. 170; T. Sowiński, *Regiony w wybranych państwach członkowskich, dz. cyt.*, s. 76.

10. Republika Grecji

Tablica 12. Regiony – greckie

Region	Powierzchnia w tys. km ²	Ludność w mln
Attyka	3,8	3,5
Epir	2,3	0,34
Grecja Zachodnia	9,6	0,66
Grecja Centralna	2,4	0,58
Kreta	8,4	0,54
Macedonia Centralna	34,2	1,7
Macedonia Wschodnia i Tracja	8,6	0,57
Macedonia Zachodnia	1,2	0,29
Peloponez	21,4	0,61
Tesalia	14,1	0,73
Wyspy Jońskie	2,3	0,19
Wyspy południowego Morza Egejskiego	9,1	0,26
Wyspy północnego Morza Egejskiego	8,3	0,20

Źródło: *Main regional indicators...*, dz. cyt.; K. Głąbicka, M. Grewiński, dz. cyt., s. 172; T. Sowiński, *Regiony w wybranych państwach członkowskich*, dz. cyt., s. 77.

11. Republika Irlandii

Tablica 13. Regiony – irlandzkie

Region	Powierzchnia w tys. km ²	Ludność w mln
Connaught	17,1	0,43
Leinster	19,6	1,9
Munster	24,1	1,03
Ulster	9,5	0,23

Źródło: K. Głąbicka, M. Grewiński, dz. cyt., s. 178; T. Sowiński, *Regiony w wybranych państwach członkowskich*, dz. cyt., s. 80.

12. Republika Portugalii

Tablica 14. Regiony – portugalskie

Region	Powierzchnia w tys. km ²	Ludność w mln
Norte	11,82	2,8
Centro	16,98	2,1
Lisboa e Vale do Tejo	14,33	3,5
Alentejo	18,12	0,44
Algarve	6,75	0,48
Azory	2,25	0,24
Madera	0,79	0,25

Źródło: *Main regional indicators...*, dz. cyt.; K. Głąbicka, M. Grewiński, dz. cyt., s. 182; T. Sowiński, *Regiony w wybranych państwach członkowskich*, dz. cyt., s. 82.

13. Republika Włoska

Tablica 15. Regiony – włoskie

Region	Powierzchnia w tys. km ²	Ludność w mln
Abruzja	10,8	1,3
Apulia	19,3	4,1
Basilikata	10,0	0,61
Dolina Aosty	3,3	1,2
Emilia-Romagny	22,1	3,9
Friuli-Wenecja Julijska	7,8	1,2
Kalabria	15,1	2,1
Kampania	13,6	5,7
Lacjum	17,2	5,2
Liguria	5,4	1,6
Lombardia	23,8	8,9
Marche	9,7	1,4
Molise	4,4	0,33
Piemont	25,4	4,3
Sardynia	24,1	1,6
Sycylia	25,7	5,0
Toskania	23,0	3,5
Trydent-Górna Adyga	13,6	0,89
Umbria	8,5	0,81
Wenecja Euganejska	18,4	4,4

Źródło: *Main regional indicators...*, dz. cyt.; K. Głąbicka, M. Grewiński, dz. cyt., s. 187; T. Sowiński, *Regiony w wybranych państwach członkowskich*, dz. cyt., s. 85.

14. Wielkie Księstwo Luksemburg

Tablica 16. Regiony – Luksemburga

Region	Powierzchnia w tys. km ²	Ludność w mln
Bon Pays	1,76	0,23
Œoesling	0,83	0,11
Gutland	0,05	0,09

Źródło: K. Głąbicka, M. Grewiński, dz. cyt., s. 180; T. Sowiński, *Regiony w wybranych państwach członkowskich*, dz. cyt., s. 81.

15. Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej

Tablica 17. Regiony – brytyjskie

Region	Powierzchnia w tys. km ²	Ludność w mln
Anglia	130,44	48,3
Walia	20,78	2,9
Szkocja	78,13	5,2
Irlandia Północna	13,58	1,7

Źródło: *Statistical Yearbook of UK*, London 2001; K. Głąbicka, M. Grewiński, dz. cyt., s. 185; T. Sowiński, *Regiony w wybranych państwach członkowskich*, dz. cyt., s. 84.

16. Polska

Tablica 18. Regiony-województwa – polskie

Region	Powierzchnia w tys. km ²	Ludność w mln
Dolnośląski	19,947	2,89
Kujawsko-Pomorski	17,972	2,07
Lubelski	25,122	2,18
Lubuski	13,988	1,01
Łódzki	18,219	2,58
Małopolski	15,183	3,27
Mazowiecki	35,557	5,16
Opolski	9,412	1,05
Podlaski	20,187	1,19
Podkarpacki	17,846	2,09
Pomorski	18,314	2,19
Śląski	12,334	4,68
Świętokrzyski	11,710	1,28
Warmińsko-Mazurski	24,173	1,43
Wielkopolski	29,827	3,37
Zachodniopomorski	22,892	1,69

Źródło: opracowanie własne na podstawie:

http://www.stat.gov.pl/dane_spol-gosp/ludnosc/lud_wedlug_plci/30_VI_04/t1.xls

http://www.stat.gov.pl/dane_spol-gosp/ludnosc/pow_lud_teryt_2006.pdf

Region a „sprawa polska”

Polska zgłosiła do NUTS:

I kraj

II 16 województw

III 44 subregiony

IV 373 powiaty

V 2498 gmin.

Reforma państwa z 1999 roku, potocznie zwana administracyjną, wprowadziła w Polsce dwie nowe jednostki samorządowego podziału kraju: powiat i region (województwo samorządowe). Można powiedzieć, że nastąpiło praktyczne wykonanie zapisów EKST.

Nowych szesnastu województw rzeczywiście można traktować jako regiony, czego nie można było powiedzieć o czterdziestu dziewięciu województwach istniejących wcześniej. Pojawiły się oczywiście głosy, że reforma administracyjna jest realizowana pod dyktando UE i ma polskie województwa upodobnić do regionów, które są w Unii⁸. To oczywisty nonsens, choćby w świetle wcześniejszych rozważań, wskazujących, iż nie ma w Unii Europejskiej wzorcowego modelu regionu, nie ma też do czego upodobniać regionu polskiego. Powtarzany przez niektórych zarzut „rozbiecia regionalnego” państwa także nie znajduje potwier-

⁸ Patrz: B. Gaziński, *Unia Europejska wczoraj – dziś – jutro*. Olsztyn 1998, s. 97.

dzenia. Polska jest krajem unitarnym, a polskie samorządy wojewódzkie mają ściśle określone kompetencje, przyznane im w duchu zasady subsydiarności od państwa, w żaden sposób niemogące mu szkodzić.

Wszystkie decyzje dotyczące kontaktów, a zwłaszcza umów z regionami spoza granic RP, wymagają zatwierdzenia przez ministra spraw zagranicznych.

Faktem jest natomiast, że polskie województwa w sposób niemal idealny pasują do NUTS II, a więc są najbardziej zbliżone do preferowanego modelu regionu, dzięki czemu będą mogły znacznie skuteczniej zabiegać o środki z funduszy strukturalnych⁹ i być dla innych regionów UE partnerem, ale i skutecznym konkurentem.

Euroregiony

Wielostronne umowy pomiędzy regionami, grupami czy stowarzyszeniami regionów lub regionów i innych podmiotów (np. gmin, stowarzyszeń gmin, gmin i powiatów), samorządów różnych szczebli, zwłaszcza regionów przygranicznych, powołały do życia tak zwane **euroregiony**.

Współpraca euroregionalna przynosi wielorakie korzyści podmiotom w niej uczestniczącym, najczęściej z obszarów przygranicznych bezpośrednio do siebie przylegających. Można wyróżnić pewne jej cechy charakterystyczne, także w stosunku do zwykłej współpracy regionalnej:

- wyższy stopień instytucjonalizacji struktur współpracy transgranicznej, przejawiający się m.in. powołaniem rad, sekretariatów i grup roboczych,
- powiązanie współpracy transgranicznej z wyspecjalizowanymi krajowymi i zagranicznymi organami,
- pierwszeństwo inicjatyw lokalnych (regionalnych),
- swobodny ruch towarowy i osobowy,
- dobrze zorganizowaną sieć komunikacji masowej, zarówno jeśli chodzi o linie kolejowe i drogowie, jak i związane z nimi przejścia graniczne.

Współpraca euroregionalna koncentruje się zazwyczaj na:

- wspieraniu rozwoju regionalnego, w tym gospodarczego i planowania przestrzennego,
- rozwoju turystyki w obszarze przygranicznym,
- rozwoju gospodarki i handlu,
- ochronie i poprawie stanu środowiska, współpracy w zapobieganiu i zwalczaniu klęsk żywiołowych,
- wymianie kulturalnej.

---

⁹ Ciekawą publikacją wskazującą katalog środków pomocowych UE skierowanych zwłaszcza do polskich samorządów oraz praktyczne wskazówki o sposobach ich pozyskiwania i wykorzystania znaleźć można w *Almanachu środków pomocowych Unii Europejskiej*. Kraków 2001, wyd. II; z kolei na problemy związane z pozyskiwaniem i wykorzystaniem funduszy strukturalnych przez polskie regiony zwraca uwagę W. Orłowski, *Poland and Structural Funds a Short List of Regional Problems*. [W:] A. Zielińska-Głębocka, A. Stępnia, *EU Adjustment to Eastern Enlargement Polish and European Perspective*. Gdańsk 1998, ss. 207–211.

Tablica 19. Euroregiony z udziałem regionów, samorządów i innych podmiotów administracji publicznej z Polski

Nazwa euroregionu	Rok utworzenia	Kraje objęte współpracą
Nysa	1991	Niemcy, Czechy
Karpacki	1993	Słowacja, Węgry, Rumunia, Ukraina
Sprewa-Nysa-Bór	1993	Niemcy
Pro Europa Viadrina	1993	Niemcy
Tatry	1994	Słowacja
Bug	1995	Ukraina, Białoruś
Pomerania	1995	Niemcy, Szwecja
Glacensis	1996	Czechy
Niemen	1997	Białoruś, Litwa
Pradziad	1997	Czechy
Bałtyk	1998	Litwa, Rosja, Łotwa, Dania, Szwecja, Czechy
Śląsk Cieszyński	1998	Czechy
Silesia	1998	Czechy, Słowacja
Beskidy	2000	Czechy
Dobrava	2001	Czechy

Źródło: D. Śledź, *Euroregiony na granicach Polski*. „Kwartalnik Statystyczny” 2001, nr 4(12), s. 36.

Taka współpraca ma sens, gdy przynosi korzyści wszystkim stronom uczestniczącym w tym ponadnarodowym partnerstwie¹⁰, i najczęściej tak właśnie jest.

Obok euroregionów, w których skład wchodzi tylko jednostki samorządu terytorialnego, są także euroregiony, w których skład wchodzi regiony autonomiczne, a nawet jednostki administracji centralnej, najczęściej szczebla regionalnego lub lokalnego¹¹.

W Europie funkcjonuje dwadzieścia osiem euroregionów, z czego aż piętnaście wokół granic Polski. Przedstawiają je tablice 19 i 20.

Warto zauważyć, że Euroregion Bałtyk jest największym euroregionem w Europie. Akt założycielski został podpisany uroczyście na zamku w Malborku i pierwszym prezydentem euroregionu został przedstawiciel Polski. Ze strony polskiej biorą w nim udział Stowarzyszenie Gmin RP Euroregionu Bałtyk, samorządy wojewódzkie i wojewodowie, jako przedstawiciele administracji rządowej w terenie.

Można zaryzykować stwierdzenie, że powstanie instytucji prawno-organizacyjnej w postaci euroregionów zapoczątkowało nową jakość, zarówno co się tyczy współpracy regionalnej w Europie, jak i tego, że stanowiło i nadal stanowi swoisty pomost łączący społeczności regionalne i lokalne państw członkowskich Unii Europejskiej między sobą i z pozostałymi państwami.

¹⁰ D. Śledź, *Euroregiony na granicach Polski*. „Kwartalnik Statystyczny” 2001, nr 4(12), s. 34 oraz K. Głębicka, M. Grewiński, *dz. cyt.*, s. 197.

¹¹ T. Sowiński, *Regiony w wybranych relacjach funkcjonalnych*, *dz. cyt.*, s. 70.

Tablica 20. Pozostałe euroregiony na obszarze UE

Nazwa euroregionu	Rok utworzenia	Kraje objęte współpracą
Euregio	1958	Holandia, Niemcy
Stowarzyszenie Regionów Alp Centralnych	1972	Włochy, Austria, Niemcy, Szwajcaria
Euregio Maas-Rhein	1976	Holandia, Belgia, Niemcy
Ems Dollart	1977	Holandia, Niemcy
Regio Rhein-Waal	1978	Niemcy, Holandia
Grenzregio Rhen-Maas-Nord	1978	Niemcy, Holandia
Stowarzyszenie Regionów Alp Wschodnich	1978	Austria, Włochy, była Jugosławia, Węgry
Wspólnota Robocza Regionów Zachodnioalpejskich	1982	Włochy, Francja, Szwajcaria
Wspólnota Robocza Regionów Pirenejskich	1983	Hiszpania, Andora, Francja
Wspólnota Robocza Jury	1985	Francja, Szwajcaria
Rada Jeziora Lemańskiego	1985	Francja, Szwajcaria
Comregio	1989	Niemcy, Luksemburg
Euroregion Bruksela	1991	Belgia, Francja, Wlk. Brytania

Źródło: K. Głąbicka, M. Grewiński, *dz. cyt.*, s. 198.

Pierwsze doświadczenia we współpracy samorządów, regionów, a często i administracji centralnej, wspólne plany, badania, wymiana kulturalna, edukacyjna, a nawet inwestycje pomiędzy państwami EWG, a potem UE i Europy Środkowo-Wschodniej miały miejsce właśnie w euroregionach.

Euroregiony stanowią niewątpliwie jedną z najciekawszych form współpracy regionalnej i transgranicznej kształtującą wzajemne relacje między regionami i wspólnotami samorządowymi różnych krajów. Przez nie, między innymi, nastąpiło przyspieszenie w procesach zjednoczeniowych, przełamywanie barier i stereotypów.

Podsumowanie

Wieloaspektowe przedstawienie regionów państw członkowskich tak zwanej „starej” Unii Europejskiej, Polski i euroregionów z ukazaniem ich różnorodności, specyfiki, charakterystyki, wsparte danymi statystycznymi i zestawieniami zawartymi w tabelach, pozwala na wyobrażenie sobie regionalnej mapy Unii Europejskiej. Nie tej geograficznej, lecz obrazującej bogactwo rozwiązań prawnych, organizacyjnych, administracyjnych i przyświecających im założeń, idei, przyjętych dla osiągnięcia celów w kolorystyce kultur, języków, położenia geograficznego, historycznych i politycznych uwarunkowań.

Może prostsze jest wrzucenie tego wszystkiego do jednego naczynia, wymieszanie, ujednoczenie i dopasowanie takich samych foremek dających szansę przedstawienia danych, które w niniejszym artykule zawarto w 20 tablicach, w jednej lub w wielu, ale za to takich samych, jak klocki dla dzieci mieszczące się w jednym standardowym pudełku. Warto chyba jednak zadać sobie pytanie: Czy o taką Unię Europejską nam chodzi? Czy celem samym w sobie ma być prząsna identyczność? Może jednak lepiej mimo występujących czasem kłopotów, które przecież jak do tej pory udaje się pokonać bez większych trudności, zajrzeć do paru opracowań, chociażby takich jak niniejszy artykuł, gdy się trochę w owej wielokrotnie opisywanej różnorodności pogubimy, ale za to mieć także szansę i przyjemność w końcu się w niej odnaleźć.

Bibliografia

- Europejska Karta Samorządu Terytorialnego* sporządzona w Strasburgu dnia 15 października 1985, Dz.U. nr 124, poz. 607 z 25 listopada 1994 r.
- Finanse*. Pod red. Z. Brodeckiego. Warszawa: WP LexisNexis 2004, seria „Acquis Communautaire”.
- Gawlikowska-Hueckel K., *Cele polityki regionalnej*. [W:] *Regiony*. Pod red. Z. Brodeckiego. Warszawa: WP Lexis Nexis 2005, seria „Acquis Communautaire”.
- Gaziński B., *Unia Europejska wczoraj–dziś–jutro*. Olsztyn: Fundacja im. M. Oczapowskiego 1998.
- Głąbicka K., Grewiński M., *Europejska Polityka Regionalna*. Warszawa: Dom Wydawniczy ELIPSA 2003.
- Integracja Europejska. Wprowadzenie*. Pod red. M. Perkowskiego. Warszawa: WP LexisNexis 2002.
- Izdebski H., *Samorząd terytorialny. Podstawy ustroju i działalności*. Warszawa: WP LexisNexis 2003, wyd. II.
- Jasiński P., *Europa jako szansa: polityka regionalna Unii Europejskiej i jej instrumenty a władze lokalne i regionalne*. Warszawa: Dom Wydawniczy ELIPSA 2000, seria „Samorząd lokalny wobec integracji europejskiej”, zeszyt 5.
- Kozak M., Pyszkowski A., Szewczyk R., *Słownik Rozwoju Regionalnego*. Warszawa: Polska Agencja Rozwoju Regionalnego 1997.
- Main regional indicators, summary of main Findings*. European Commission, DG XVI, Brussels 2000.
- Naruszewicz S., *Unia Europejska. Zarys systemu*. Białystok 1999.
- Orłowski W., *Poland and Structural Funds a Short List of Regional Problems*. [W:] A. Zielińska-Głębocka, A. Stępnia, *EU Adjustment to Eastern Enlargement Polish and European Perspective*. Gdańsk: Fundacja Rozwoju Uniwersytetu Gdańskiego 1998.
- Perzanowska-Zamajtys M., *Polityka regionalna*. [W:] *Integracja Europejska. Wprowadzenie*. Pod red. M. Perkowskiego. Warszawa: WP LexisNexis 2002.

- Pietrzyk I., *Polityka regionalna Unii Europejskiej i regiony w państwach członkowskich*. Warszawa: WN PWN 2003.
- Regiony*. Pod red. Z. Brodeckiego. Warszawa: WP LexisNexis 2005, seria „Acquis Communautaire”.
- Ross C., *Władze lokalne, a lobbing w Unii Europejskiej*. Warszawa 2000, seria „Samorząd terytorialny a Unia Europejska”, zeszyt 3.
- Sowiński T., *Polityka regionalna Unii Europejskiej. Wybrane zagadnienia*. „Studia Gdańskie. Wizje i rzeczywistość” Gdańsk 2006, t. III, s. 23–42.
- Sowiński T., *Regiony w wybranych relacjach funkcjonalnych*. [W:] *Regiony*. Pod red. Z. Brodeckiego. Warszawa: WP LexisNexis 2005, seria „Acquis Communautaire”.
- Sowiński T., *Regiony w wybranych państwach członkowskich Unii Europejskiej*. [W:] *Regiony*. Pod red. Z. Brodeckiego. Warszawa: WP LexisNexis 2005, seria „Acquis Communautaire”.
- Statistical Yearbook of UK, London 2001.
- Śledź D., *Euroregiony na granicach Polski*. „Kwartalnik Statystyczny” 2001, nr 4(12).
- Zielińska-Głębocka A., Stępnia A., *EU Adjustment to Eastern Enlargement Polish and European Perspective*. Gdańsk: Fundacja Rozwoju Uniwersytetu Gdańskiego 1998.
- Żebrowska-Ciołek J., *NUTS-Nomenklatura Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych*. Warszawa: PARR 2001.

<http://www.poland.gov.pl/Informacje,wstepne,42.html>

http://www.stat.gov.pl/dane_spol-gosp/ludnosc/lud_wedlug_plci/30_VI_04/t1.xls

http://www.stat.gov.pl/dane_spol-gosp/ludnosc/pow_lud_teryt_2006.pdf

Summary

Regional policy in the European Union. Some problems (part 2 – the regions)

Regional policy in the European Union is more important every year. Very expressive are last years. European Union has experience that most effective programs are realized in the regions, for the regions and through the regions. EU try change practical aspect of policy and try more and more programs and structural funds give to or through the regions.

Position of the regions in EU with practical aspects are every year stronger. It is important to know all specificity of the regions. It is possibly only when characteristics regional aspects will be research together with law and specificity of their own country.

This article include that's research on the some most characteristics aspects of every fifteen countries (of "old EU") and Poland. Statistics and more comparison are in the many indexes.

One part this article is about the Euroregions, who are very interesting institutions in Europe and EU. It possible to meet with idea that the Euroregions were bridges behind the regions from EU and not EU countries. This cooperative given us very important experiences for future cooperation and better integration process in European Union.